Božena Němcová

O dvanácti měsíčkách

Božena Němcová

O dvanácti měsíčkách

Byla jedna matka a měla dvě dcery; jedna byla vlastní, druhá pastorkyně. Svoji velice milovala, ale na pastorkyni ani hleděti nemohla, jedině proto, že byla Maruška krásnější než její Holena. – Dobrá Maruška neznala svoji krásu, nemohla si pomysliti, kterak to je, že se máteř tak velmi na ni hněvá, kdykoli na ni pohlédne. Všecku práci sama podělati musela: poklízela v chyži, vařila, prala, šila, předla, tkala, trávu nosila i kravičku samotinká obstarávati musela. Holena se jen strojila a na zasíní si hověla. Než Maruška všecko ráda pracovala, byla trpělivá, snášíc láni, hřešení sestřino i matčino jako beránek.

Nebylo to však nic platno, ony byly den ode dne horší, a to jedině proto, že se Maruška stávala čím dále tím krásnější a Holena škaredější.

I pomyslila matka: „Načože by mně to bolo, abych si ja nechávala peknú pastorkyňu v dome; keď prídu chlapci na ohľady, zaľúbia si Marušu a něbudú chceť ľúbiť Holenu.“ – Od toho okamžení hleděly macecha i dcera její, jak by se ubohé Marušky zprostily; hladem ji mořily, bily ji, než ona trpěla a při tom všem stávala se den ode dne krásnější. Takových utrpení si na ni vymyslily, že by statečnému člověku ani na um nepřišly. Jednoho dne, bylo to v polovici ledna, zachtělo se Holeně vůně fialek.

„Choj, Maruša, donesieš mně z hory kyticu fialiek, chcem ich mať za pásom, aby som mohla k nim čichať,“ – rozkázala sestře.

„Jaj bože, sestro milená, čože ti to prišlo na um; či to kdo slýchal, aby rostly pod snehom fialky?“ – pravila ubohá dívka.

„Ty švandro, ty gryňo, ty, čože máš vraveť, keď ti ja rozkážem? – Chytro choj, a jak nědoněsieš z hory fialiek, zabijem ťa!“ – zahrozila jí Holena. Macecha ale Marušku uchopila, vystrčila ze dveří a dvéře za ní pevně zavřela. – Děvče šlo hořce plačíc do hory. — Sněhu leželo vysoko, nikde nebylo stopy. Děvče bloudilo, bloudilo dlouho; hlad ji mořil, zima ní třásla, prosila Pána Boha, aby ji raději vzal z toho světa. – Tu zhlédne zpozdálí světlo. Jde po záři, i přijde až na vrch hory. – Na vrchu hory hoří veliká vatra (oheň) a okolo vatry leží dvanácte kamenů; na těch kamenech sedí dvanácte mužů. – Tři jsou bělovousí, tři jsou mladší jich, tři ještě mladší, a ti tři nejmladší jsou nejkrásnější. Nemluvili, jen tiše seděli a do ohně pohlíželi. – Těch dvanácte mužů bylo dvanácte měsíců. Velký sečen (leden) seděl hore, ten měl vlasy i vousy bílé jako sníh a v ruce držel batyk (kyj).

Maruška se ulekla; zůstala chvíli v udivení státi, pak ale osmělivši se přistoupila blíže, prosíc: „Dobrí ludie boží, dajtě sa mi zohriať pri vatre, zima mňa triase.“

Velký sečen pokývna hlavou, otázal se děvčete: „Načože si prišla, diouka

moja, čo tu hľadáš?“ – „Iděm na fialky“ -odpověděla Maruška.

„Nie je čas chodiť na fialky, veď je sněh!“ – řekl Velký sečen.

„Ej, veď ja viem, ale mi sestra Holena a macocha přikázaly doniesť fialiek z hory. Keď ích nědoněsiem, zabijú mňa. Pěkně vás prosím, báčikovie, povedztěže mně, kdeže ích najděm?“ — Tu se zdvihl Velký sečen, popošel k nejmladšímu měsíci a dal mu batyk do ruky řka: „Bračeku (Brezne), posadni hor!“ – Měsíc Březen sedl hor na kámen a máchl batykem nad vatrou. V tom okamžení vzplanula vatra výše, sníh začal roztávati, stromky začaly pučeti, pod bučkami zelenala se travička, v travičce růžověly se poupátka chudobek a bylo jaro. Pod křovím uschovány pod lístkami rozkvětaly fialky, a než se Maruša nadálá, bylo, jak by modrou plenu prostřel. – „Chytro sbieraj, Maruša, chytro!“ – kázal jí Březen. Maruša radující se trhala, až měla velikou kytici fialek.

Potom měsíčkům pěkně zaděkovala a vesele pospíchala domů.

Divila se Holena, divila se macecha, vidouce Marušu, že přináší fialky; šly jí dvéře otevříti a vůně fialek po celé chýži zavanula. – „Kdeže si ích natrhala?“ ptala se urputně Holena. – „Nuž vysoko tam v hore rostú, pod kríčkami; dosť ich tam veru,“ pravila Maruša. Holena vzala fialky, dala si je za pas, voněla k nim sama, dala matce přivoněti, ale sestře neřekla: „Privoň si!“ – Druhý den hověla si Holena u pece, i zachtělo se jí jahod. – I zavolala si hned na sestru řkouc jí: „Choj, Maruša, a dones mně z hory jahuod!“ – „Jaj bože, sestro milená, kdeže najděm jahody? — Či to kdo slýchal, aby pod sněhom jahody rostly!“ – pravila Maruša.

„Eh ty švandro, ty gryňo, ty, čo budeš vraveť, keď ti ja rozkážem. – Chytro choj, a jak nědoněsieš jahuod, zabijem ťa!“ – zahrozila zlá Holena. Macecha chopila Marušku, vystrčila ji ze dveří a dvéře za ní pevně zavřela. – Děvče šlo hořce plačíc do lesa. Sněhu leželo vysoko, nikde stopy nebylo. Bloudilo děvče, bloudilo dlouho; hlad ji mořil, zima ní třásla. Tu vidí zpovzdálí to samé světlo, co viděla před tím dnem. S radostí se k němu pustila. — Přišla zase k té veliké vatře, okolo níž sedělo dvanácte měsíčků.-Velký sečen seděl hor. „Dobrí ľudie boží, dajtě sa mi zohriať pri vatre, zima mňa triase,“ prosila Maruša. Velký sečen pokývna hlavou, tázal se jí: „A načože si zase prišla, čože tu hľadáš?“

„Iděm na jahody!“ – odpoví Maruška.

„Eh veď je zima a na sněhu jahody nerostů,“ pravil Sečen.

„Veď ja viem,“ smutně povídá Maruša, „ale sestra Holena aj macocha přikázaly doniesť jahuod; jak ích nědoněsiem, už ma zabijú. Pekne vás prosím, báčikovie, povedzte mi, kdeže ích najděm?“ – I zdvihl se Velký sečen, popošel k měsíci, který mu seděl naproti, dal mu batyk do ruky řka: „Bračeku (Červne), posadni hor!“ – Měsíc Červen sedl nahoru na kámen a máchnul batykem nad vatrou. Vysoko vyšlehla vatra; žárem jejím roztál sníh ve chvilce, země se zelenala, stromy obalily se listem, ptáčkové začali prozpěvovati, rozmanitých kvítků po lese rozkvétalo – a bylo léto. – Pod bučkami bílých hvězdiček, jak by našil. Vůčihledě se ale měnily ty bílé hvězdičky v jahôdky, skokem zrály a zrály, a než se Maruška nadálá, bylo jich, jako by krve rozlil. „Chytro sbieraj, Maruša, sbieraj!“ rozkázal měsíček Červen. – Maruša radující se sbírala, až měla plnou

zástěru. Potom pěkně měsíčkům zaděkovala a vesele domů pospíchala.

Podivila se Holena, podivila se macecha, vidouce, že nese Maruša vskutku domů jahody, plnou zástěrku. – Běžely jí dvéře otevříti a vůně jahod hned po celé chyži zavanula. – "Kdeže si ích nasbierala?" ptala se urputně Holena.

„Vysoko v hore, dosť ich tam rostie pod bučkami," pravila Maruša.

Holena vzala jahody, najedla se dosyta, i macecha se najedla, ale Marušce neřekly: „Vezmi si jedinú!" – Zmlsala se Holena na jahodách a třetího dne zachtělo se jí červených jablek. „Choj, Marušo, choj do hory, dones mi červených jablk!" – rozkázala sestře.

„Jaj bože, sestro milená, kdeže by sa v zime jablká vzaly?" – namítala ubohá Maruška.

„Ty švandro, ty gryňo, čo budeš vraveť, keď ti ja rozkážem. Chytro iď do hory, a jak nědoněsieš červených jablk, veru, že ťa zabijem!" – zahrozila zlá Holena. – Macecha uchopila Marušku, ze dveří ji vystrčila a dvéře za ní pevně zavřela. – Děvče pospíchalo hořce plačíc do lesa. – Sněhu leželo vysoko, nebylo stopy. Děvče ale již nebloudilo, upřímo pospíchalo na vrch hory, kde veliká vatra hořela, okolo níž dvanácte měsíčků sedělo. Seděli tam, seděli, Velký sečen seděl nahoře.

„Dobrí ľudie boží, dajtě sa mi zohriať pri tej vatre, zima mňa triase," prosila, přistoupíc k ohni. Velký sečen, pokývna hlavou, tázal se jí: „A načože si prišla, čože tu hľadáš?"

„Idem pre červené jablká!" – odpověděla Maruška.

„Zima je; nerostů v zime červené jablká" – odpověděl Velký sečen.

„Veď ja viem," odpověděla smutně Maruška, „ale mně sestra Holena aj macocha přikázaly, aby som doniesla z hory červených jabĺk. Keď ich nědoněsiem, zabijú ma. Pekne vás prosím, báčikovie, povedztěže mně, kdeže ich mám hľadať."

Tu se zdvihl Velký sečen, popošel k jednomu ze starších měsíčků, dal mu batyk do ruky řka: „Bračeku (Září), posadni hor!" – Měsíček Září sedl hor na kámen i máchnul batykem nad vatrou. Vatra rudě zahořela, sníh se ztrácel, ale stromy neobalovaly se listem; jeden lísteček po druhém opadával a chladný větřík je roznášel po zažloutlém pažitu, jeden sem, druhý tam. Neviděla Maruška tolik rozmanitých kvítků. Po stráni kvetla turanka, červenaly se klinčoky, v údolích jesenka, pod bučkami rostlo vysoké kapradí a hustý zimozeleň. Maruška se dívala jen po červených jablkách a tu vidí vskutku jabloň a na ní vysoko mezi ratolestmi červená jablka.

„Chytro, Maruško, ráňaj, chytro!" rozkázal měsíček. – Maruška radující se zatřásla jabloní; spadlo jedno jablko. Zatřásla po druhé, spadlo druhé. „Chytro, Maruška, spiechaj domou!" – volal na ni měsíček, a Maruška hned poslechla, sebrala spadlé dvě jablka, měsíčkům pěkně zaděkovala a vesele domů pospíchala. – Podivila se Holena, podivila se macecha, vidouce, že nese Maruška domů jablka. – Šly jí rychle otevříti a Maruška jim dvě jablka podala. – „A kdeže si ich natrhala?" – ptala se Holena. „Vysoko v hore rostú tam, a dosť ich tam. eště," pravila Maruška.

„A prečože si ich viac nědoniesla? Či si ich zjedla na cestě?“ – osopila se na ni Holena.

„Jaj, sestra milená, nezjedia som ja ani len kúšťok. Keď som najprú stromom zatriasla, spadlo jedno, keď som podruhýkrát zatriasla, spadlo druhé a viac mně triasť nedali. Volali, abych išla domou!“ – pravila Maruška.

„Bodaj ťa parom ubil!“ – hřešila Holena a chtěla Marušku bít. Maruša se pustila do hořkého pláče, prosíc Pána Boha, aby ji raději vzal k sobě a nedal od zlé sestry a macechy ubíti. – Utekla se do kuchyně. Holena mlsná nechala prozatím hřešení a začala jíst jablko. Jablko zdálo se jí tak lahodné, že jistila, takovou dobrotu že jaktěživa neokusila. I maceše zachutnalo. – Snědly obě a zachtělo se jim více. – „Daj mi, mamo, kožúšok, idem sama do hory!“ řekla Holena, „tá švandra by nám ich zase po cestě zjedla. Však ja najděm to miesto a všetky ich zráňam, čo by ma aj volali!“ – Darmo matka odmlouvala, Holena vzala kožíšek, plenu na hlavu a pustila se do hory. Matka stála na prahu, pohlížejíc za Holenou, jak se jí to jde. – Sněhu plno, nikde stopy; Holena bloudila, bloudila dlouho, mls ale pohánĕl ji dál a dále. — Tu viděla vpozdálí světlo. – Pustí se k němu. Přijde na sám vrch, kde hoří veliká vatra, okolo vatry na dvanácti kamenech sedí dvanácte měsíčků. Holena se zalekne; hned se ale vzpamatuje, přistoupí blíže k vatře a vztáhne ruce ohřáti se. Neptá se měsíčků: smím se zohriať či nesmím, ani na ně nepromluví.

„Načo si prišla, čože tu hľadáš?“ mrzutě zeptal se jí Velký sečen.

„Načože sa ma spytuješ, ty starý blázon, ty, netreba ti vedieť, kdě iděm,“ odsekla urputně Holena, odvrátila se od vatry a šla do lesa. – Velký sečen svraštil čelo a batykem máchl nad hlavou. — V tom okamžení zachmuřilo se nebe, vatra nízko jen hořela, sněh začal se sypati, jak by cíchu rozsypal, ledový začal duti vichr po hoře. Holena nevidí na krok před sebe; bloudí, bloudí, padá do závějí, oudy jí slábnou, křehnou. – Ustavičně sněh se sype, ledový vítr duje, Holena hřeší na Marušu, na Pánaboha. – Oudy jí v teplém kožichu mrznou. – Čeká matka Holenu, vyhlíží z okénka, vyhlíží z předdveří, nemůže se dcery dočkati. – Ubíhá hodina za hodinou, Holena nepřichází. – „Či jej tak jablká zachutnaly, že sa jej od nich nechce – či čo? Musím ja sama opáčiť, kdě je!“ – pomyslila si konečně macecha, vzala kožíšek, plenu na hlavu a za Holenou se pustila. – Sněhu plno, nikde stopy. Volala Holenu, nikdo se jí neozýval. – Bloudila, bloudila dlouho, sněh se sypal, ledový vítr dul po hoře.

Maruša uvařila oběd, spravila kravičku, Holena ani macecha nepřichází. – „Kdeže sa tak dlho zabávajú!“ – povídá si Maruška, sedajíc k přeslici. – Již je plné vřetánko, již se v jizbě setmělo, a Holena ani macecha se nevrací. – „Jaj bože, čože sa im prihodilo,“ – stýská si dobré děvče a úzkostlivě ven okénkem se dívá. — Nebe se třpytí, zem se svítí — člověka neviděti. Smutně zavírá okénko, udělá křížek a modlí se za sestru a matku. – Ráno čeká se snídaní, čeká s obědem, ale nedočeká se ani Holeny ani macechy více. — Obě v hoře zmrzly. – Zůstala dobré Marušce chyžka i kravička i kousek pole, našel se k tomu i hospodář, a dobře bylo jim oběma žíti, v pokoji.